

ARAŞTIRMA / RESEARCH

Hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutum düzeylerine etkisi

Impact of nursing students' moral sensitivity on their levels of professional attitude

Zehra Göçmen Baykara¹, Ceyda Su Gündüz¹, Gülcan Eyüboğlu¹

¹Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Ankara, Turkey

Cukurova Medical Journal 2019;44(3):712-722.

Abstract

Purpose: This study was conducted to determine the impact of the moral sensitivity of nursing students on their levels of professional attitudes.

Materials and Methods: The descriptive research sample comprised 528 voluntary students studying in their 1st, 2nd, 3rd or 4th year during the 2016-2017 academic years at a university, department of nursing in Ankara. The research data was collected using the Descriptor Characteristics Form, Professional Attitudes Scale for Nursing Students and Moral Sensitivity Questionnaire.

Results: The point averages of the students were 3.98 ± 0.54 (1-5) for the Professional Attitude Scale and 2.76 ± 0.71 (1-5) for the Moral Sensitivity Questionnaire. It was determined that the students' choose nursing on their own initiative in the first place and females' professional attitudes and moral sensitivity were found higher. As the students' year of study increased, moral sensitivities decreased despite the increase of professionalism. It has been determined that the students' moral sensitivity to autonomy, benefit and the holistic approach increase their professional attitudes.

Conclusion: The professional attitudes of the students were determined to be above the average, and it was further determined that the students had an average level of moral sensitivity, and that moral sensitivity had an impact on the levels of professional attitude. Consequently, it is very important to establish a perception of professionalism and moral sensitivity during the early years of a nursing student's education.

Keywords: Moral sensitivity, professionalism, attitude, nursing students

Öz

Amaç: Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutum düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma, Ankara'da bir üniversitenin hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerle tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören ve araştırmaya katılmaya gönüllü olarak kabul eden 528 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma verileri; Tanıtıcı Özellikler Formu, Öğrenci Hemşirelere Yönelik Profesyonellik Tutum Ölçeği ve Ahlaki Duyarlılık Anketi kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin Profesyonellik Tutum Ölçeği puan ortalaması 3.98 ± 0.54 (1-5) ve Ahlaki Duyarlılık Anketi puan ortalaması 2.76 ± 0.71 'dir (1-5). Kadın öğrenciler ile hemşireliği kendi isteğiyle ve ilk sıralarda seçen öğrencilerin profesyonellik tutumları ve ahlaki duyarlılıkları daha yüksek bulunmuştur. Sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin profesyonellik tutumunun artmasına rağmen ahlaki duyarlılıklarının azaldığı saptanmıştır. Öğrencilerin ahlaki duyarlılık ölçeğinin; özerklik, yarar sağlama ve bütüncül yaklaşım alt boyutlarındaki puanlarının yükselmesi ile profesyonellik tutumlarının arttığı belirlenmiştir.

Sonuç: Öğrencilerin ortalamasının üzerinde profesyonel tutum sergiledikleri, ortalama düzeyde ahlaki duyarlılığa sahip oldukları ve ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutum düzeylerini etkilediği belirlenmiştir. Hemşirelerin ahlaki duyarlılığının yüksek olması, profesyonelleşmeye katkıda bulunarak hemşirelik bakımının kalitesini doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle öğrencilere ahlaki duyarlılığın ve profesyonel davranışların kazandırılmasına yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Ahlaki duyarlılık, profesyonellik, tutum, hemşirelik öğrencileri

GİRİŞ

Hemşirelik mesleği, ahlaki eylem özelliği taşıyan hemşirelik bakımı üzerine temellenmiş bir sağlık disiplini. Bu nedenle bakım sunulan bireyin bir "nesne" değil ahlaki bir "özne" olduğu bilincine sahip, hemşirelik bakımını ahlaki bir yükümlülük olarak gören profesyonel hemşirelere gereksinim duyulmaktadır. Profesyonel hemşirelerin; bilimsel bilgiyi geliştirme ve uygulamalarında kullanma, mesleki yeterliliğe sahip olarak özerk eylemde bulunabilme, mesleki örgütlere ve komitelere katılma, hemşirelik teorileri ve mesleki etik ilkeler doğrultusunda hizmet sunmayı amaç edinmeleri gerekmektedir¹⁻⁴. Mesleki eğitim süreci, hemşirelerin bu yetkinlikleri kazanmaları, ahlaki duyarlılık ve profesyonel tutum geliştirmeleri için oldukça önemlidir. Profesyonel tutum, mesleki eylemleri ahlaki bir duyarlılıkla eylemeyi gerektirmektedir. Ahlaki duyarlılık profesyonelliğin gelişiminin ön koşulu iken profesyonellik de ahlaki duyarlılığın gelişmesine ivme kazandırmaktadır. Mesleki uygulamalarında birçok ahlaki zorluğun üstesinden gelebilmek için hemşirelerin etik kararlar vermeleri ve profesyonel davranış sergilemeleri gerekmektedir². Ahlaki duyarlılıkları yüksek olan hemşirelerin daha etik kararlar verdikleri belirtilmektedir⁵.

Hemşirelerin yüksek düzeyde ahlaki duyarlılığa sahip olması hemşirelik bakımının kalitesini ve hastaların memnuniyetini artıran önemli faktörlerdir⁶. Amiri ve arkadaşları, hemşirelerin ahlaki duyarlılığı ile hastaların algıladıkları bakım kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamasına rağmen hemşirelerin kişisel ve mesleki değerleri arasında yaşadıkları ahlaki çatışmanın, bakım kalitesini olumsuz yönde etkilediğini saptamıştır⁷. Hemşireler, diğer sağlık profesyonellerine göre daha fazla etik problemle karşılaşan gruptur⁵. Bu durumda hemşirelik öğrencilerinin eğitim sürecinde profesyonel davranışlarının ve ahlaki duyarlılıklarının geliştirilmesi, gelecekteki rollerine hazırlanmaları için önemlidir^{8,9}. Baykara ve arkadaşları, öğrencilerin önceden getirdikleri belli bir düzeyde ahlaki duyarlılıklarının olduğunu ancak ahlaki duyarlılığın geliştirilmesinde etik eğitiminin büyük rolü olduğunu savunmaktadır⁸. Tuveşon ve Lutzen, ahlaki gelişim için önemli olan ahlaki karar verme ve ahlaki yargılama becerilerinin hemşirelik eğitimi sırasında geliştirilebileceğini belirtmektedir¹⁰. Hemşirelik eğitimi, öğrencilerin profesyonellik tutum ve

davranışlarını desteklemeli, öğrencilere ahlaki sıkıntılara neden olabilecek ahlaki sorunlarla başa çıkma, ahlaki sorunları ve ikilemleri keşfetme fırsatları sunmalıdır^{7,9,11}.

Bu bağlamda, eğitim sürecinde geliştirilen ahlaki duyarlılığın öğrencilerin profesyonellik tutumunu olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Literatürde hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının⁹⁻¹³ ve profesyonellik tutumlarını¹⁴⁻¹⁶ ayrı ayrı inceleyen birçok çalışma bulunmakla birlikte ahlaki duyarlılığın profesyonellik tutumuna etkisini araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu düşünceden hareketle bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Ankara'da bir üniversitesinin hemşirelik bölümünde 1. 2. 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden toplam 528 öğrenci ile çalışma yapılmıştır. Araştırmanın uygulanmasından önce üniversiteden yazılı izin (25/05/2017 tarihli E.76070 sayılı) ile araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilerden sözlü izin alınmıştır.

Veri toplama araçları

Veri toplam formu, literatürden yararlanarak araştırmacılar tarafından oluşturulan "Tanıtıcı Özellikler Formu", "Öğrenci Hemşirelere Yönelik Profesyonellik Tutum Ölçeği" ve "Ahlaki Duyarlılık Anketi" olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Veri toplama formunun ilk bölümü; öğrencilerin cinsiyeti, mezun olduğu ortaöğretim programı, hemşireliği tercih etme sırası, mesleğini kendi isteğiyle seçme durumu, hemşirelik öğrencisi olmaktan memnuniyeti ile ilgili sekiz sorudan oluşan Tanıtıcı Özellikler Formu'ndan oluşmaktadır. Formun ikinci bölümü Öğrenci Hemşirelere Yönelik Profesyonellik Tutum Ölçeği (PTÖ)'nden ve üçüncü bölümü ise Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA)'nden oluşmaktadır.

Öğrenci Hemşirelere Yönelik Profesyonellik Tutum Ölçeği (PTÖ)

Öğrenci Hemşirelere Yönelik Profesyonellik Tutum

Ölçeği (PTÖ), Hisar ve ark. (2010) tarafından geliştirilmiştir¹⁵. 28 ifadeden oluşan 5'li Likert tipteki bu ölçekte ifadeler, "1" puan (hiç katılıyorum), "5" puan (tamamen katılıyorum) arasında değerlendirilmektedir. Ölçeğin "bilimsel bilgi yükünün artırılmasına katkıda bulunma", "otonomi", "iş birliği", "yeterlilik ve sürekli eğitim", "komitelerde çalışma", "toplumsal hizmet", "etik kodlar ve teori", "mesleki örgütlere katılma ve mesleki gelişim" olmak üzere 8 alt boyutu bulunmaktadır. Değerlendirmede kesme noktası bulunmamaktadır. Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının 0.90 olduğu bildirilmiştir. Bu çalışmada Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.91 olarak bulunmuştur.

Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA)

Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA), Kim Lutzen (1994) tarafından geliştirilmiş, Hale Tosun (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır¹⁷. 30 ifadeden oluşan 7'li Likert tipteki bu ankette ifadeler, "1" puan (Tamamen katılıyorum), "7" puan (Hiç katılmıyorum) arasında değerlendirilmektedir. "1" puan, tamamen katılma yönünde yüksek duyarlılığı, "7" puan ise, hiç katılmama yönünde düşük duyarlılığı ifade etmekte olup, alınabilecek toplam puan 30-210 arasında değişmektedir. Puanın yüksek olması ahlaki açıdan "düşük duyarlılığı", puanın düşük olması ise ahlaki açıdan "yüksek duyarlılığı" göstermektedir. Anketin "otonomi", "yarar sağlama", "bütüncül yaklaşım", "çatışma", "uygulama", "oryantasyon" olmak üzere 6 alt boyutu vardır. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının 0.84 olduğu bildirilmiştir. Bu çalışmada Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.87 olarak bulunmuştur.

Veri toplama formları 29.05.2017- 23.06.2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından her bir sınıfın ders programına göre uygun olduğu gün, saat ve sınıf belirlenmiştir. Öğrencilere sınıf ortamında araştırmanın amacı, yöntemi, onlardan beklentiler anlatılmış ve verilerinin yalnızca araştırma amacıyla kullanılacağı belirtilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilere veri toplama formları dağıtılmış ve öğrencilerin sorularına cevap verilmiştir. Katılımcıların veri toplama formlarını doldurmasını yaklaşık olarak 15-20 dakika sürmüştür.

İstatistiksel analiz

Tanımlayıcı istatistiklerde sayı, %, ortalama ve standart sapma verilmiştir. Bağımsız değişkenlere

göre profesyonellik tutum puanları ve ahlaki duyarlılık puanları ortalamalarının karşılaştırılmasında iki grupta bağımsız gruplarda t testi, çok gruplu değişkenlerde bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ileri analizi Tukey HSD) kullanılmıştır. Profesyonellik tutum ve ahlaki duyarlılık puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi, bağımlı değişkenler üzerine etkisi olan bağımsız değişkenler çoklu regresyon (backward yöntemi) analizi ile değerlendirilmiştir. Önemlilik düzeyi $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Öğrencilerin %86.9'unun kadın, %39.6'sının 1. Sınıf olduğu, %83.7'sinin hemşireliği ilk tercihleri arasında seçtiği, %66.12'sinin ise kendi istekleri ile hemşireliği tercih ettiği saptanmıştır. Öğrencilerin %75.6'sı hemşirelik öğrencisi olmaktan memnundur (Tablo 1). Tablo 1.'de verilmemekle birlikte öğrencilerin %76.5'i hemşirelik mesleğini gelir temini/işsiz kalmama nedeniyle tercih ettiklerini belirtmiştir.

Öğrencilerin PTÖ puan ortalaması 3.98 ± 0.54 (1-5), ADA puan ortalaması 2.76 ± 0.71 'dir (1-5) (Tablo 2). Kız öğrencilerin, PTÖ toplam puan ortalaması erkeklere oranla istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.001$). Dördüncü sınıf öğrencilerinin PTÖ toplam puan ortalaması diğer sınıftaki öğrencilere göre istatistiksel olarak yüksek bulunmuştur ($p = 0.023$). Hemşireliği kendi isteği ile tercih eden öğrencilerin PTÖ toplam puanı istatistiksel olarak daha yüksek bulunmuştur ($p = 0.019$). Hemşireliği ilk sıralarda (1-9) tercih eden öğrencilerin PTÖ toplam puanının istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p = 0.003$). Hemşirelik öğrencisi olmaktan memnun olanların PTÖ toplam puanının istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0.001$). Hemşireliği "itibarlı/şerefli bir meslek oluşu" nedeniyle tercih eden öğrencilerin PTÖ toplam puanının istatistiksel olarak yüksek olduğu belirlenmiştir ($p = 0.009$) (Tablo 3). Erkek öğrencilerin ahlaki duyarlılık alt boyutlarından "bütüncül yaklaşım" ve "oryantasyon" puan ortalamasının istatistiksel olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p = 0.016$). Dördüncü sınıf öğrencilerinin ahlaki duyarlılık toplam puanının diğer sınıftaki öğrencilerin puanlarına göre yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0.001$). Hemşireliği kendi isteği ile tercih eden öğrencilerin ahlaki duyarlılık alt boyutlarından "otonomi" ($p = 0.001$) ve "oryantasyon" ($p = 0.038$) puan ortalamasının istatistiksel olarak daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Hemşirelik öğrencisi olmaktan memnun olanların ahlaki duyarlılık alt boyutlarından "otonomi" ($p=0.001$) ve "oryantasyon" ($p=0.038$) puan ortalamasının istatistiksel olarak daha düşük olduğu bulunmuştur. Hemşireliği "itibarlı/ şerefli bir meslek oluşu" nedeniyle tercih eden öğrencilerin ahlaki

duyarlılık anketinin "otonomi" ($p=0.006$), "bütüncül yaklaşım" ($p=0.003$) ve "oryantasyon" ($p=0.007$) alt boyut puan ortalamasının tercih etmeyenlerinkine göre anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 4).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri (n:528)

Sosyodemografik özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	459	86.9
Erkek	69	13.1
Sınıf		
1. sınıf	209	39.6
2.sınıf	110	20.8
3.sınıf	147	27.8
4. sınıf	62	11.7
Hemşireliği tercih sırası		
İlk (1-9)	442	83.7
Orta (10-20)	53	10.0
Son (21-28)	33	6.3
Hemşireliği tercih sırası		
İlk (1-9)	442	83.7
Orta (10-20)	53	10.0
Son (21-28)	33	6.3
Hemşireliği kendi isteği ile tercih etme durumu		
Kendi isteği ile tercih eden	349	66.1
Kendi isteği ile tercih etmeyen	179	33.9
Hemşirelik öğrencisi olmaktan memnuniyet durumu		
Memnun	399	75.6
Memnun değil	129	24.4

* Diğer; açık lise, meslek lisesi ve ön lisans

Tablo 2. Öğrencilerin profesyonellik tutum ölçeği ve ahlaki duyarlılık anketinden aldıkları puanlar (n:528)

Ölçek ve Alt Boyutları	$\bar{x} \pm SS$
Profesyonellik Tutum Ölçeği (PTÖ)	3.98±0.54
Bilimsel Bilgi Yükünün Artırılmasına Katkıda Bulunma	3.77±0.93
Otonomi	4.62±0.64
İş Birliği	3.68±0.97
Yeterlilik/Sürekli Eğitim	4.45±0.74
Mesleki Örgütlere Katılma ve Mesleki Gelişim	3.49±0.45
Komitelerde Çalışma	3.95±0.94
Toplumsal Hizmet	4.19±0.77
Etik Kodlar ve Teori	4.11±0.73
Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA)	2.76±0.71
Otonomi	2.71±0.91
Yarar sağlama	2.64±1.05
Bütüncül yaklaşım	2.22±0.87
Çatışma	3.55±1.24
Uygulama	3.19±1.08
Oryantasyon	1.94±0.87

Tablo 3. Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine göre profesyonellik tutum ölçeği puan ortalamaları (n: 528)

Özellikler	PTÖ Toplam	PTÖ alt boyutları							
		Bilimsel bilgi	Otonomi	İş birliği	Yeterlilik/ S. eğitim	Örgütlere katılma	Komiteler de çalışma	Toplumsal hizmet	Etik kodlar ve teori
		$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet									
Erkek	3.71±0.61	3.45±1.07	4.37±0.82	3.35±1.04	4.18±0.85	3.31±0.46	3.78±1.05	3.83±0.93	3.89±0.86
Kadın	4.02±0.51	3.81±0.90	4.66±0.60	3.73±0.95	4.49±0.71	3.52±0.44	3.97±0.92	4.24±0.73	4.14±0.71
t*	4.678	3.049	2.841	3.076	2.843	3.615	1.653	3.512	2.249
p	0.000	0.002	0.006	0.002	0.006	0.000	0.099	0.001	0.027
Sınıf									
1. sınıf	4.03±0.50	3.83±0.90	4.70±0.50	3.62±1.01	4.55±0.66	3.54±0.43	3.98±0.95	4.29±0.68	4.19±0.70
2. sınıf	3.89±0.62	3.62±1.02	4.57±0.75	3.47±1.13	4.41±0.84	3.52±0.52	3.95±1.04	4.07±0.95	4.09±0.85
3. sınıf	3.93±0.55	3.66±0.96	4.50±0.75	3.76±0.86	4.36±0.74	3.43±0.40	3.93±0.91	4.15±0.77	4.05±0.70
4. sınıf	4.10±0.43	4.06±0.71	4.73±0.49	4.09±0.59	4.43±0.76	3.46±0.47	3.90±0.77	4.16±0.66	3.98±0.68
F**	3.208	4.112	3.889	6.321	2.087	1.759	0.130	2.329	1.791
p (fark)	0.023	0.007	0.009	0.000	0.101	0.154	0.942	0.0074	0.148
	(2<4)	(2,3<4)	(3<4)	(1,2<4)					
Hemşireliği kendi isteği ile tercih etme									
Kendi isteği ile tercih eden	4.02±0.49	3.82±0.90	4.68±0.55	3.66±0.98	4.50±0.71	3.51±0.40	3.98±0.92	4.26±0.70	4.20±0.65
Kendi isteği ile tercih etmeyen	3.90±0.61	3.66±0.99	4.51±0.77	3.71±0.95	4.36±0.79	3.46±0.53	3.89±0.97	4.04±0.87	3.93±0.84
t*	2.368	1.986	2.600	0.563	2.059	1.024	1.065	2.883	3.734
p	0.019	0.048	0.010	0.573	0.040	0.307	0.287	0.004	0.000
Hemşireliği tercih sırası									
İlk (1-9)a	4.00±0.51	3.80±0.91	4.64±0.59	3.67±0.97	4.47±0.70	3.50±0.44	3.96±0.93	4.22±0.75	4.14±0.70
Orta (10-19)b	3.98±0.58	3.71±0.94	4.64±0.55	3.79±1.02	4.51±0.79	3.50±0.48	3.91±0.93	4.15±0.79	4.03±0.78
Son (20-28)c	3.74±0.72	3.42±1.15	4.32±1.16	3.63±0.99	4.16±1.00	3.44±0.52	3.80±1.03	3.86±0.99	3.72±0.91
F**	3.540	2.615	3.903	0.416	2.815	0.216	0.521	3.431	5.641
p (fark)	0.030	0.074	0.021	0.660	0.061	0.806	0.594	0.033	0.004
	(a>c)		(a,b>c)					(a>c)	(a>c)
Hemşirelik öğrencisi olmaktan memnuniyeti									
Memnunum	4.06±0.48	3.89±0.86	4.67±0.56	3.75±0.93	4.51±0.71	3.53±0.42	4.03±0.89	4.28±0.70	4.20±0.66
Memnun değilim	3.74±0.63	3.40±1.04	4.46±0.81	3.48±1.08	4.28±0.79	3.39±0.51	3.71±1.03	3.90±0.91	3.81±0.85
t*	5.284	4.826	2.790	2.565	2.867	2.696	3.128	4.385	4.804
p	0.000	0.000	0.006	0.011	0.005	0.008	0.002	0.000	0.000

*Bağımsız gruplarda t testi, sd: 526

**Bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi, gruplar arası/grup içi/ toplam sd: 3/524/527, ileri analiz Tukey HSD.

Tablo 4. Hemşirelik öğrencilerinin sosyodemografik özelliklerine göre ada puan ortalamaları (n:528)

Özellikler	ADA Toplam	ADA alt boyutları					
		Otonomi	Yarar sağlama	Bütüncül yaklaşım	Çatışma	Uygulama	Oryantasyon
		$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet							
Erkek	2.75±0.89	2.76±1.03	2.64±1.20	2.46±0.99	3.31±1.34	2.91±1.11	2.22±1.01
Kadın	2.76±0.68	2.71±0.89	2.64±1.03	2.19±0.84	3.59±1.23	3.23±1.07	1.90±0.84
t*	0.130	0.394	0.004	2.417	1.706	2.315	2.452

p	0.897	0.694	0.997	0.016	0.089	0.021	0.016
Sınıf							
1. sınıf	2.58±0.72	2.46±0.91	2.54±1.12	2.05±0.86	3.42±1.27	2.92±1.08	1.85±0.85
2. sınıf	2.70±0.72	2.64±0.91	2.63±1.01	2.22±0.91	3.34±1.28	3.11±1.14	1.95±0.84
3. sınıf	2.91±0.69	2.97±0.88	2.55±1.02	2.40±0.83	3.53±1.10	3.45±1.04	2.07±0.91
4. sınıf	3.17±0.46	3.06±0.74	3.24±0.73	2.41±0.80	4.40±1.07	3.61±0.80	1.95±0.90
F**	14.985	13.260	8.000	5.864	12.202	11.051	1.837
p (fark)	0.000 (1,2,3<4 / 1<3)	0.000 (1,2<3,4)	0.000 (1,2,3<4)	0.001 (1<3,4)	.000 (1,2,3<4)	0.000 (1,2<3,4)	0.139
Hemşireliği kendi isteği ile tercih etme durumu							
Kendi isteği ile	2.73±0.68	2.62±0.86	2.65±1.02	2.19±0.84	3.63±1.24	3.14±1.07	1.89±0.81
Kendi isteği ile değil	2.83±0.76	2.89±0.98	2.64±1.11	2.29±0.90	3.41±1.24	3.29±1.10	2.05±0.97
t*	1.625	3.225	0.031	1.260	1.934	1.476	1.965
p	0.105	0.001	0.976	0.208	0.054	0.141	0.038
Hemşireliği tercih sırası							
İlk (1-9)	2.75±0.69	2.71±0.90	2.62±1.02	2.21±0.85	3.56±1.22	3.18±1.07	1.92±0.84
Orta (10-19)	2.79±0.79	2.68±0.94	2.74±1.13	2.26±0.95	3.64±1.36	3.22±1.12	1.95±0.98
Son (20-28)	2.84±0.83	2.77±1.00	2.85±1.28	2.33±0.96	3.36±1.43	3.27±1.17	2.21±1.06
F**	0.274	0.102	0.983	0.367	0.516	0.132	1.682
p	0.760	0.903	0.375	0.693	0.597	0.877	0.187
Hemşirelik öğrencisi olmaktan memnuniyeti							
Memnun	2.75±0.69	2.70±0.91	2.64±1.04	2.16±0.86	3.63±1.23	3.17±1.08	1.87±0.81
Memnun değil	2.81±0.77	2.76±0.91	2.65±1.09	2.42±0.85	3.31±1.25	3.25±1.10	2.17±1.01
t*	0.960	0.623	0.036	3.051	2.580	0.708	3.114
p	0.337	0.534	0.972	0.002	0.010	0.479	0.002

*Bağımsız gruplarda t testi, sd: 526

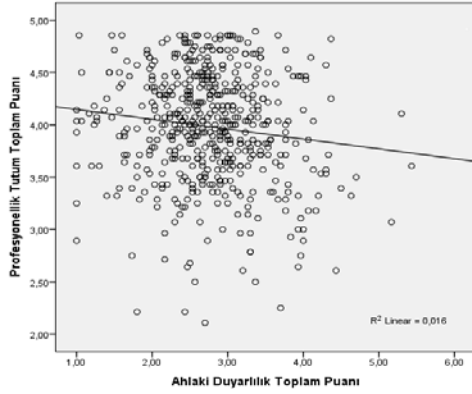
**Bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi, gruplar arası/grup içi/ toplam sd: 3/524/527, ileri analiz Tukey HSD

Tablo 5. Öğrencilerin profesyonellik tutum puanları ile ahlaki duyarlılık puanlarının ilişkisi (n: 528)

	Ahlaki duyarlılık anketi		Ahlaki duyarlılık anketi alt boyutları													
			Otonomi		Yarar sağlama		Bütüncül yaklaşım		Çatışma		Uygulama		Oryantasyon			
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p		
PTÖ ve alt boyutları																
Profesyonellik tutum puanı (toplam)	-0.13	0.004	-0.14	0.001	-0.09	0.046	-	0.24	0.00	0	0.08	0.053	0.05	0.224	-	0.350
Bilimsel katkı verme	-0.11	0.013	-0.10	0.022	-0.05	0.277	-	0.13	0.00	2	-	0.755	-	0.745	-	0.000
Otonomi	-0.15	0.001	-0.14	0.001	-0.14	0.001	-	0.24	0.00	0	0.06	0.142	-	0.852	-	0.000
İş birliği	0.09	0.036	0.05	0.243	0.01	0.776	-	0.08	0.07	1	0.25	0.000	0.20	0.000	-	0.000
Yeterlilik/ S. Eğitim	-0.21	0.000	-0.22	0.000	-0.12	0.006	-	0.25	0.00	0	-	0.602	-	0.133	-	0.000
Örgütlere katılma	-0.03	0.508	-0.07	0.103	-0.18	0.677	-	0.09	0.04	4	0.08	0.063	0.04	0.404	-	0.133
Komitelerde çalışma	-0.16	0.000	-0.14	0.001	-0.06	0.180	-	0.21	0.00	0	-	0.288	-	0.353	-	0.000
Toplumsal hizmet	-0.12	0.004	-0.13	0.003	-0.10	0.027	-	0.21	0.00	0	0.05	0.274	0.03	0.505	-	0.000
Etik kodlar ve teori	-0.16	0.000	-0.17	0.000	-0.09	0.039	-	0.21	0.00	0	-	0.362	0.00	0.993	-	0.000

r: Pearson korelasyon analizi

Öğrencilerin PTÖ toplam puanı ile ADA toplam puanı, "otonomi", "yarar sağlama", "bütüncül yaklaşım" alt boyut puanları arasında zayıf düzeyde, "oryantasyon" alt boyut puanları arasında ise orta düzeyde olmak üzere negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p=0.004$) (Tablo 5) (Grafik 1). Öğrencilerin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutumlarını %1.7 düzeyinde artırdığı saptanmıştır ($r2:0.17$). Profesyonellik, %98.3 başka değişkenlerden etkilenmektedir

Grafik 1. Öğrencilerin profesyonellik tutum puanları ile ahlaki duyarlılık puanlarının ilişkisi (n: 528)

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının profesyonellik tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla 528 öğrenci ile tanımlayıcı olarak yapılan bu çalışmada; öğrencilerin profesyonellik tutumlarının ortalamasının üzerinde (3.98 ± 0.54) olduğu ve en yüksek puanı otonomi alt boyutundan (4.62 ± 0.64) aldıkları saptanmıştır. Bu bulgu ile uyumlu olarak Karadağ ve arkadaşları 2016 yılında, 25 hemşirelik okulunda öğrenim gören 1474 son sınıf öğrencisinin profesyonellik tutumlarının (4.1 ± 0.5) ortalamasının üzerinde olduğunu ve otonominin (4.7 ± 0.6) en yüksek puan alınan alt boyut olduğunu saptamıştır¹⁶. Buna rağmen Cerit ve Dinç 2013 yılında, üç üniversite hastanesinde çalışan lisans derecesine sahip 225 hemşirenin profesyonel davranış puanlarının oldukça düşük olduğunu saptamakla birlikte en yüksek ortalama puanın teori alt boyutunda, en düşük ortalama puanın bilimsel yayın, toplumsal hizmet ve özerklik olduğunu belirlemiştir². Literatürde karşılaşılan bazı çalışmalar hemşirelerin kendi uygulamalarına ilişkin aldıkları kararları yeteri kadar uygulamadıklarını göstermektedir. Korkmaz ve Görgülü'nün 2010 yılında yaptığı çalışmada, hemşirelerin %49.7'sinin

hasta ile ilgili konularda karar almalarına rağmen sadece %15.0'inin aldıkları kararları uygulayabildiklerini saptanmıştır¹⁸. Baykara ve Şahinoğlu'nun 2014 yılında yaptıkları çalışmalarında, hemşirelerin sadece %6.7'sinin mesleki özerkliğe sahip olduğunu ve hemşirelerin mesleki özerkliği çoğunlukla "hemşirelik uygulamalarında hekime bağımlı olma" gereksinimi ile sınırlı gördüklerini belirlemiştir¹⁹. Mesleki özerklik, meslek üyesinin mesleği ile ilgili kararları kendi özgür iradesi ile verebilme yetisidir. Mesleki özerkliğe sahip bir hemşirenin başkalarının direktifinin uygulayıcısı olmaktan çıkıp, kendi mesleki kararlarının uygulayıcısı olması, sorumluluk alması ve hesap vermesi gerekmektedir^{3,19,20}. Hemşirelik öğrencilerinin "otonomi" puanlarının yüksek olması, gelecekteki rollerinde kendi mesleki uygulamalarına ilişkin kararlarını uygulayabilen ve bu kararların sorumluluğunu üstlenebilen hemşirelerin yetiştiğini göstermesi bakımından umut vericidir.

Öğrencilerin "mesleki örgütlere katılma ve mesleki gelişim" puan ortalamasının diğer alt boyutlara göre daha düşük (3.49 ± 0.45) olduğu saptanmıştır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, hemşirelik öğrencilerinin ve hemşirelerin mesleki örgüte katılımlarının fazla olmadığı görülmektedir. Küçüköğlü ve arkadaşlarının 2014 yılında yaptıkları çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin %43.9'unun mesleki örgütlere ilişkin bilgi sahibi olmadığını ve %97.9'nun mesleki bir örgüte üye olmadığını saptamıştır²¹. Bununla birlikte Korkmaz ve Görgülü'nün 2010 yılında yaptığı çalışmada, iki üniversite hastanesinde çalışan lisans mezunu hemşirelerin yalnızca %23.8'inin mesleki bir derneğe üye olduğunu belirlenmiştir¹⁸. Baykara ve Şahinoğlu ise hemşirelerin genellikle, mesleki bir örgütün üyesi olmanın özerklik üzerinde olumlu bir etkiye sahip olacağına inandıklarını, ancak sadece yarısının mesleki bir örgüte üye olduğu saptamıştır¹⁹. Mesleki örgütler birlik duygusunun sürdürülmesini, politik savunuculuğun, sürekli eğitimin ve mesleki gelişimin desteklenmesini sağlayan, çok sayıda meslek üyesini bir çatı altında aynı amaç için birleştiren kuruluşlardır²². Mesleki örgütlere katılan hemşireler kendilerini daha profesyonel olarak algılamaya başlarken örgütler de üyelerinin desteğiyle büyümeye devam etmektedir⁴. Mesleki örgütlere katılm, hemşirelerin birlik ve bağlılık bilincine sahip olduğunu, profesyonellik tutumlarının davranışa dönüştüğünü göstermesi bakımından önemlidir.

Öğrencilerin ahlaki duyarlılıklarının orta düzeyde

(2.76 ± 0.71) olduğu ve en yüksek duyarlılığı oryantasyon alt boyutunda (1.94 ± 0.87) gösterdikleri belirlenmiştir. Akça ve arkadaşlarının 2017 yılında yaptığı çalışma sonucu da bu bulgular ile uyumludur¹³. Bununla birlikte Borhani ve arkadaşlarının 2016 yılında yaptıkları çalışmada, öğrencilerin ahlaki duyarlılıklarının orta düzeyde olduğunu saptamış, öğrencilerin en yüksek ahlaki duyarlılığı yarar sağlamada gösterdiklerini belirlemiştir¹². Oryantasyon, iyi bakımdan, hastanın seçimi, hekim-hemşire-hasta ilişkisi ve hasta katılımı ile sağlanabileceğini ifade etmektedir²³. Hastalar, kendi sağlıklarından öncelikle kendilerinin sorumlu olduklarını kabul etmekte ancak uygun kararlar verebilmek için bilgi ve desteğe gereksinim duymaktadır. Bu bilgi ve desteği sağlamada hemşireler kilit role sahiptir²⁴. Öğrencilerin oryantasyonda ahlaki duyarlılıklarının yüksek olması, öğrencilerin iyi bir bakımdan, hastanın kararlara katılımı ve profesyoneller arası iş birliği olmadıkça sağlanamayacağını kavradıklarını göstermesi bakımından önemli bir bulgudur. Bununla birlikte hemşirelik öğrencilerinin, gelecek rollerinde mesleki kararlarına rehberlik edebilmesi için etik ilkeleri kavrayabilmeleri ve daha yüksek düzeyde ahlaki duyarlılığa sahip olmaları beklenmektedir.

Öğrencilerin en düşük düzeyde ahlaki duyarlılık gösterdikleri alt boyutun çatışma (3.55 ± 1.24) olduğu saptanmıştır. Borhani ve arkadaşları 2016 yılında yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin hasta bakımının etik ilkelerine aşına olmalarına rağmen, ahlaki sorunlar karşısında bazen kayıtsız kaldıklarını ya da ne yapacaklarını bilemediklerini saptamıştır¹². Numminen ve Leino-Kilpi, öğrencilerin etik sorunlara yanıtlarının klinisyen hemşirelerin etik karar vermedeki rolüne ilişkin algılarından etkilendiğini belirtmektedir²⁵. Bununla birlikte etik eğitimi de ahlaki duyarlılığın gelişmesini olumlu yönde etkileyen unsurlardan biridir⁸. Bu çalışmada hemşirelikte etik dersini henüz almamış ve klinik uygulama deneyimi daha az olan 1. ve 2. sınıf öğrencileri örneklemin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Öğrencilerin çatışmada ahlaki duyarlılıklarının düşük olmasında rol model yetersizliğinin, etik eğitimi almamış olmanın ve klinik uygulama deneyimi azlığının önemli bir payı olduğu düşünülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin, gelecekte karşılaşacakları ahlaki çatışmalarda kayıtsız kalma, ne yapacağını bilememe ve etik kararlar verememe gibi olumsuzlar yaşamalarına neden olabileceğini göstermesi açısından eğiticiler tarafından öncelik taşıması gereken bir bulgudur.

Kız öğrencilerin profesyonellik tutumu ve ahlaki duyarlılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Karadağ ve arkadaşları 2016 yılında yaptıkları çalışmada kadın öğrencilerin profesyonellik tutumlarının daha yüksek olduğunu saptamıştır¹⁶. Bang ve arkadaşlarının 2011 yılında yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin sosyal baskı nedeniyle hemşirelik öğrencisi olduklarını çevrelerinden sakladıklarını, istatistiksel bir farklılık bulunmamasına rağmen erkek öğrencilerin profesyonel değerlerinin daha düşük olduğunu belirtmektedir²⁶. Buna rağmen Bayraktar, Yılmaz ve Khorshid'in 2016 yılında yaptığı çalışmada, cinsiyete göre hemşirelerin profesyonel tutumlarında istatistiksel olarak bir anlamlılık saptanmamıştır²⁷. Profesyonellik tutumunun yanı sıra 19 çalışmanın incelendiği metaanaliz sonucuna göre kadınlar ahlaki duyarlılık açısından da, ölçme araçlarına ve eğitim düzeyine bakılmaksızın, erkeklere göre sürekli olarak daha duyarlı bulunmuştur²⁸. Lutzen ve arkadaşları, kadın hekim ve hemşirelerin hastanın güvenini kaybetme korkusunu erkeklere göre daha fazla yaşadıklarını ve hastanın güvenini kaybetmenin işinin anlamını yitirmesi ile eşdeğer olduğunu düşündüklerini saptamıştır²⁹. Lutzen ve arkadaşları kadın hemşirelerin, arzu ettikleri hemşirelik eylemlerini gerçekleştiremedikleri için, erkek hemşirelere göre vicdani olarak daha fazla acı çektiklerini saptamıştır³⁰. Kız öğrencilerin ahlaki duyarlılıklarının daha yüksek olmasının, Gilligan'ın ahlaki olgunlaşma kuramı ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Gilligan kadınların, ahlaki kararlar verirken erkeklerden farklı bir bakış açısına sahip olduklarını savunmaktadır. Gilligan'a göre kadınlar, başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlıdırlar ve onlara karşı bakım sorumluluğu üstlenmektedirler. Bu durum yaptıkları yargılamalarda kadınları, başkalarının bakış açısına yer vermeye sevk etmektedir³¹. Bununla birlikte Türkiye'de hemşirelik, kadın cinsiyetinin baskın olduğu ancak gün geçtikçe erkek öğrencilerin ve hemşirelerin sayısının arttığı bir meslektir. Erkek öğrencilerin profesyonellik tutumlarının daha düşük olmasında, rol model alacakları erkek hemşirelerin henüz sayıca az olmasının ve sosyal baskının etkili olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra erkek öğrenciler, gelecekte bu mesleğin birer üyesi olarak sahada yerlerini alacaktır. Bu nedenle erkek öğrencilerin ahlaki duyarlılık ve profesyonellik tutumlarının düşük olarak saptanmasının, eğiticiler için ciddi önlemlerin alınmasını gerektiren uyarıcı nitelikte bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Dördüncü sınıf öğrencileri, profesyonellik tutumu en yüksek olan gruptur. Buna rağmen ahlaki duyarlılık birinci sınıf öğrencilerinde daha yüksek iken akademik yıl arttıkça azaldığı saptanmıştır. Çevik ve Khorshid 2012 yılında yaptığı çalışmada dördüncü sınıf öğrencilerinin daha yüksek düzeyde profesyonel davranışlar sergiledikleri saptanmıştır³². Bang ve arkadaşları, hemşirelik öğrencilerinin ancak eğitimlerinin son yıllarında profesyonel anlamda hemşirelikten söz ettiklerini belirtmektedir²⁶. Bununla birlikte Borhani ve arkadaşları, zihinsel olgunluğun, eğitimin ve klinik ortamlarda daha fazla bulunmanın, öğrencilerin ahlaki duyarlılıklarına katkıda bulunduğunu belirtmektedir¹². Baykara ve arkadaşları, hemşirelik öğrencilerinin önceden kazanılmış belirli bir düzeyde ahlaki duyarlılığa sahip olduğunu ancak bu ahlaki duyarlılığın eğitimle daha da geliştirilebileceğini savunmaktadır⁸. Buna karşın Tuveşson ve Lutzen'in 2017 yılında yaptığı çalışmada, akademik yılın ya da eğitimin ahlaki duyarlılığı artırmasına yönelik herhangi bir kanıt saptanmadığı belirtilmektedir¹⁰. Öğrenciler, birinci sınıfta iken henüz eğitime uyum aşamasındadır ve hemşirelik mesleği ile yeni tanışmaktadır. Akademik yılın artmasıyla, öğrencilerin deneyim ve farkındalıkları artmaktadır. Bu nedenle dördüncü sınıf öğrencilerinin profesyonellik tutumlarının artması, beklenen ve istenilen olumlu bir bulgudur. Buna karşın, mesleki eğitim sürecinin sonuna yaklaşmış, belirli düzeyde profesyonel bilgi, beceri ve tutum sahibi olması beklenen hemşirelik öğrencilerinin ahlaki duyarlılıklarının artma yerine azalma göstermesi, eğitimcilerin dikkat etmesi gereken tehlikeli bir bulgu olarak düşünülmelidir.

Hemşireliği kendi isteğiyle, ilk sıralarda tercih eden ve hemşirelik öğrencisi olmaktan memnun olan öğrencilerin profesyonellik tutumu ile ahlaki duyarlılıkları daha yüksek bulunmuştur. Hemşireliği "itibarlı/şerefli bir meslek oluşu" nedeniyle tercih eden öğrencilerin profesyonellik tutumlarının ve ahlaki duyarlılıklarının "gelir temini ve işsiz kalmama" nedeniyle tercih eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Literatürdeki çalışmalar; hemşireliği kendi isteğiyle seçen, hemşirelik öğrencisi olmaktan memnun olan¹⁶ ve mesleği seven öğrencilerin³² profesyonellik tutumlarının daha yüksek olduğunu¹⁴ belirtmektedir. Bang ve arkadaşları, hemşirelik okuluna "profesyonel meslek sahibi olmak" nedeniyle giren öğrencilerin profesyonel değerlerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır²⁶. Bununla birlikte Akça ve arkadaşları, hemşireliği kendi isteğiyle tercih eden ve

hemşireliği severek yaptığını belirten öğrencilerin ahlaki duyarlılıklarının da daha yüksek olduğunu belirtmektedir¹³. Kant'a göre isteme, arzulama yetisidir ve akıl, istemeyi kendi kendine belirlediği zaman, gerçekten yüksek bir arzulama yetisi olur³³. Öğrencilerin kendi istekleriyle hemşireliği seçmeleri, hemşireliği gerçekten arzuladıklarını göstermekle birlikte kendileriyle ilgili kararlarda özerk davranabildiklerini göstermesi açısından da önemlidir. Öğrencilerin sahip olduğu bireysel özerkliğin gelecek rollerinde mesleki özerkliklerini de olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Hemşirelik, bireylerin en kişisel ve özel gereksinimleri ile ilgilidir bu nedenle ahlaki yükümlülükler gerektirir. Hemşirelik, mesleği gerçekten severek ve isteyerek yapan ahlaki duyarlılığı yüksek profesyonel hemşirelere gereksinim duymaktadır. Bu bulgu, hemşireliğin sadece iş bulma ve gelir temini kaygısıyla yapılmaması gerektiği düşüncesini destekleyen önemli bir bulgudur.

Öğrencilerin ahlaki duyarlılıkları arttıkça profesyonellik tutumları da artmaktadır. Ancak ahlaki duyarlılığın profesyonellik tutumuna etkisinin çok az olduğu söylenebilir. Ahlaki duyarlılık ve profesyonellik tutumu arasında birbirine artan olumlu bir ilişki saptanması beklenen bir bulgudur. Ahlaki duyarlılığın profesyonellik tutumu üzerinde etkisinin az olmasına rağmen literatürde benzer bir çalışmanın bulunmaması, bu bulguyu değerli kılmaktadır. Miller'e göre etik kodlara bağlılık, hemşirelikte profesyonellik için gerekli olan ölçütlerden bir tanesidir¹. Çalışmamızda saptanan bu bulgu ahlaki duyarlılığın, etik kodlara bağlılık ve profesyonellik tutumu arasında önemli bir köprü görevi üstlendiğini düşündürmektedir.

Araştırma tek bir üniversitenin hemşirelik öğrencileri ile gerçekleştirildiği için elde edilen sonuçlar sadece bu kurumla sınırlıdır. Erkek hemşirelik öğrencileri sayısının kadın öğrencilere oranla daha az olması ve değerlendirmelerin ölçeklerden alınan puanlara göre yapıyor olması araştırmanın diğer sınırlılıklarıdır.

Sonuç olarak öğrencilerin ortalamanın üzerinde profesyonel tutum sergiledikleri, ortalama düzeyde ahlaki duyarlılığa sahip oldukları ve ahlaki duyarlılığın profesyonellik tutumunu olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Hemşirelik mesleğinin profesyonel bir statü kazanabilmesi için, bakım ve uygulamaları ile ilgili kararlara katılan, komitelerde ve bilimsel faaliyetlerde yer alan, mesleki örgüt ve organizasyonlarla iş birliği içinde olan, hemşirelik bakım ve uygulamalarında etik ilke, teori ve

modelleri benimseyen mesleki özerklik, yeterlilik ve ahlaki duyarlılık sahibi hemşirelere gereksinim duyulmaktadır. Mesleki eğitim süreci, öğrenci hemşirelerin profesyonel tutum kazanmalarında ve ahlaki duyarlılıklarının geliştirilmesinde önemli bir unsurdur. Bu bağlamda eğitimciler ve rol model olarak klinik hemşirelere önemli görevler düşmektedir. Öğrenci hemşirelerin profesyonel tutumunu kazanmalarını ve ahlaki duyarlılıklarının geliştirilmesini etkileyen faktörlere ilişkin daha fazla çalışmanın literatüre kazandırılması önerilmektedir.

Yazar Katkıları: Çalışma konsepti/Tasanımı: ZGB; Veri toplama: CSG, GE; Veri analizi ve yorumlama: ZGB, CSG; Yazı taslağı: ZGB; İçeriğin eleştirel incelenmesi: ZGB, GE, CSG; Son onay ve sorumluluk: ZGB, CSG, GE; Teknik ve malzeme desteği: -; Süpervizyon: CSG, GE; Fon sağlama (mevcut ise): yok.

Bilgilendirilmiş Onam: Katılımcılardan yazılı onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Author Contributions: Concept/Design : ZGB; Data acquisition: CSG, GE; Data analysis and interpretation: ZGB, CSG; Drafting manuscript: ZGB; Critical revision of manuscript: ZGB, GE, CSG; Final approval and accountability: ZGB, CSG, GE; Technical or material support: -; Supervision: CSG, GE; Securing funding (if available): n/a.

Informed Consent: Written consent was obtained from the participants.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support

KAYNAKLAR

- Miller BK, Adams D, Beck L. A behavioral inventory for professionalism. *J Prof Nurs.* 1993;9:290-295.
- Cerit B, Dinç L. Ethical decision-making and professional behaviour among nurses: a correlational study. *Nurs Ethics.* 2013;20:200-212.
- Skar R. The meaning of autonomy in nursing practice. *J Clin Nurs.* 2010;19:2226-2234.
- Wynd CA. Current factors contributing to professionalism in nursing. *J Prof Nurs.* 2003;19:251-61.
- Nora CR, Zoboli EL, Vieira MM. Moral sensitivity in primary health care nurses. *Rev Bras Enferm.* 2017;70:308-16.
- Shahvali EA, Mohammadzadeh H, Hazaryan M, Hemmatipour A. Investigating the relationship between nurses' moral sensitivity and patients' satisfaction with the quality of nursing care. *Eurasian J Anal Chem.* 2018;13(3).
- Amiri E, Hossein E, Maryam V, Asghari Jafarabadi M, Namdar Areshtanab H. Relationship between nurses' moral sensitivity and the quality of care. *Nurs Ethics.* 2018;1.
- Gocmen Baykara Z, Guler Demir S, Yaman S. The effect of ethics training on students recognizing ethical violations and developing moral sensitivity. *Nurs Ethics.* 2015;22:661-75.
- Bahrieni F, Azodi P, Hajivandi A, Jahanpour F. The effect of education in nurse's moral sensitivity. *J Pharm Sci.* 2017;9:1817-21.
- Turesson H, Lutzen K. Demographic factors associated with moral sensitivity among nursing students. *Nurs Ethics.* 2017;24:847-55.
- Comrie RW. An analysis of undergraduate and graduate student nurses' moral sensitivity. *Nurs Ethics.* 2012;19:116-27.
- Borhani F, Abbaszadeh A, Hoseinabadi-Farahani MJ. Moral sensitivity and its dimensions in Iranian nursing students. *J Med Ethics Hist Med.* 2016;9.
- Kilic Akca N, Şimşek N, Efe Arslan D, Senturk S, Akca D. Moral sensitivity among senior nursing students in Turkey. *International Journal of Caring Sciences.* 2017;10:1031.
- Karadağ A, Hisar F, Gocmen Baykara Z, Çalışkan N, Karabulut H, Öztürk D. A longitudinal study on the effect of tailored training and counseling on the professional attitude of nursing students. *J Prof Nurs.* 2015;31:262-70.
- Hisar F, Karadağ A, Kan A. Development of an instrument to measure professional attitudes in nursing students in Turkey. *Nurse Educ Today.* 2010;30:726-30.
- Karadağ A, Hisar F, Çelik B, Gocmen Baykara Z. Determining professionalism in Turkish students nurses. *International Journal of Human Sciences.* 2016;13.
- Tosun, H. Ahlaki Duyarlılık Anketi (ADA): Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Uyarlaması. *J Contemp Med.* 2018;8:316-21.
- Korkmaz F, Görgülü S. Hemşirelerin, meslek ölçütleri bağlamında hemşireliğe ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi.* 2010;17:001-017.
- Gocmen Baykara Z, Şahinoğlu S. An evaluation of nurses' professional autonomy in Turkey. *Nurs Ethics.* 2014;21:447-60.
- Oğuz NY, Tepe H, Büken NÖ, Kucur DK. Biyoetik terimleri sözlüğü, Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu. 2005. 20.
- Küçüköğlü S, Çelebioğlu A, Miroğlu A, Çağlar G, Bağcı N. Hemşirelik öğrencilerinin mesleki dernekler hakkındaki bilgi ve farkındalıkları. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi.* 2014;3:9-14.
- Matthews J. Role of professional organizations in advocating for the nursing profession. *Online J Issues Nurs.* 2012;17.
- Lutzen K, Dahlqvist V, Eriksson S, Norberg A. Developing the concept of moral sensitivity in health care practice. *Nurs Ethics.* 2006;13:187-96.
- Burkhardt M, AK N. Çağdaş Hemşirelikte Etik. (Çeviri Eds Alpar ŞE, Bahçecik N, Karabacak Ü). İstanbul, İstanbul Tıp Kitabevi. 2013.
- Numminen OH, Leino-Kilpi H. Nursing students' ethical decision-making: a review of the literature. *Nurse Educ Today.* 2007;27:796-807.

26. Bang KS, Kang JH, Jun MH, Kim HS, Son HM, Yu SJ, Kwon MK, Kim JS. Professional values in Korean undergraduate nursing students. *Nurse Educ Today*. 2011;31:72-5.
27. Bayraktar D, Yılmaz H, Khorshid L. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin profesyonel tutumlarının incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2016;32:65-74.
28. You D, Maeda Y, Bebeau MJ. Gender differences in moral sensitivity: a meta-analysis. *Ethics Behav*. 2011;21:263-82.
29. Lutzen K, Johansson A, Nordström G. Moral sensitivity: Some differences between nurses and physicians. *Nurs Ethics*. 2000;7:520-30.
30. Lutzen K, Blom T, Ewalds-Kvist B, Winch, S. Moral stress, moral climate and moral sensitivity among psychiatric professionals. *Nurs Ethics*. 2010;17:213-24.
31. Gilligan C. Kadının farklı sesi: Psikolojik kuram ve kadının gelişimi. (Çev Eds Elma M, Dinçer D, Arısan F). İstanbul, Pinhan Yayıncılık. 2017.
32. Çevik K, Khorshid L. Hemşirelik öğrencilerinin profesyonel davranışları uygulayabilme durumlarının belirlenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2012;28:23-30.
33. Kant İ. Pratik Aklın Eleştirisi. (Çev eds Kuçuradi İ, Gökberk Ü, Akatlı F). Ankara, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları. 2009.